

ACC. N:R M. 16160: 1-7.

Landskap: Skåne Upptecknare: Bernt Svensson, Glimåkra
Härad: Ö. Göinge Berättare: " " "
Socken: Glimåkra Berättarens yrke: snickaremästare
Uppteckningsår: 1963 Född år 1894 i Glimåkra

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Räfsor och väfsning. s. 1-7.

LuF 120

17/3-63

120

Rävsor och räfsning. Tyvärr har rävsmakarna gott bort för snart ett halft sekel sedan i denna byggden, men vi skola så gott det sig göra låter, ge en så klar bild som möjligt.

Riva benämnes den på byggdemålet, skaft, pinnar och huvud är det samma, fast huvud uttalas som hude, Här har endast varit ett gemensamt namn rävsa eller riva. Rävserka var det vanliga namnet. Samma rävsa användes till olika ändamål, såväl grovrävsning, finräfsning, strängning av höet samt bära i stack/pjyck på gönska/.

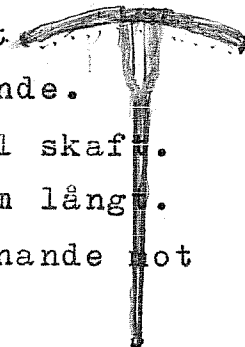
Konstruktion. Skaftets längd cirka 175 cm, den nedersta ändan 5 cm bred på en längd av cirka 25 cm, denna delen är delad i två armar med 1 cm mellan var armen, cirka 10 m/m tjocka, dessa tappas i huvudet. från den kluvna delen och utåt är skaftet runt och avsmalnande.

Det var nog sälsynt att självvuxna trädklykor användes till skaft. Huvud. Virke var björk, sågades ut med en svag böj, cirka 50 cm långt. Något bredare på mitten der skaftet fästes och litet avsmalnande mot ändarna, skaftet fästes i huvudet med träpuggar.

Pinnar. Virke var Hassel eller rönn, längd 3 tum, antal 12st.

I hemmen handtäljdes alla pinnar detta gordes på lager om vinterkvällarna rivmakarna sågade av ämnen i lagom långa bitar, klyvde ut skivor ur kubben lagom tjocka, klyvde dem åter i fyrkäter och drev dem senare genom ett hål i en järnbit för att få dem lika grova. Hålen voro raka.

Pinnarna satt slät på ovansidan av huvudet. Pinnarna lutade något utåt så att då man hån i skaftet stodo pinnarna i vinkel med marken.

Några stålpinnar till trärävsor förekom inte, men deremot rävsor av lättmetall eller alluminium? började att förekomma på 40 talet.

Bågar eller stag användes inte till de vanliga rävsorna, utan då var huvudet större med flera pinnar, virke var björk, bågarna voro två som sågades ut i bräder.

Enligt en skiss ur Linnes Skånska resa 1749 skulle inte rävsans konstruktion ändrats något under dessa två århundradet som förflutet. Dekoration, Det fans både målade och omålade rävsor, men sällan några med tjärade underdel, men deremot voro de rödmålade rävsorna mycket vanliga, och dessa voro målade för hand. Den största delen voro dekorerade med stjärnor och rankor brända i trä. Någon målning av gamla rävsor har jag inte hört talas om.

Karvsnitt förekom det i enstaka fall i början på 1900 talet. Fästmörivor förekommo ganska ofta i slutet på 1800 talet då vi just i dessa trakter hadde en rivmakare /rive-Peren i Killinge han dog i början på 1900 talet/ han tillverkade många fästmörivor och dekorerade dem också själva. Dessa rävsor användes som vanligt. Jag tror inte det fins någon sådan rävsa att uppbringa. Någon vetenskap om fästmörivor på annat håll det har jag inte.

I denna stenbundna och buskfyllda trackt hadde man knappast användning för mer än den lilla vanliga typen av rävsor, så att det var sällan man såg någon rävsa med båge.

Vid sjögräs och fräkenstättern användes samma rävsa, tångtäckt fans inte här, vid rågsådd användes kratta av järn och raka ut gödseln användes grep och skyffel samt en björkriskvast att sopa med.

Tillverkning. Här har väl knappast tillverkats några rävsor i denna byggen sedan den verkliga rivmakaren dog omkring 1908, i så fall i blott enstaka exemplar. Pinnhålen borrades.

Det hörde den manliga befolkningen till att laga rävsor, rävsmakare behövdes inte att anlitas, pinnar tillverkades vid olika tillfällen och förvarades i någon korg så att de alltid vid behov voro tillgängliga. Det var nog rävsor som kunde hålla både 5 och 10 år beroende på hur de /sköttes/vårdades.

Inköp. Här i byggen behövdes det inte att beställa rävsa i förväg, utan då det gällde fästmöriva eller dyligt, för i slutet på 1800 talet och i början på 1900 talet fans här i samhället en affär, Silverstrands som tillhandahöll rävsor, liar, st^rükspånar, brynstenar, vässebaljor samt allt material till slätter och skörd. Någon ny rävsa köptes inte utan vid behov. Vilka delar som hellst till rävsan kunde köpas lösa.

Priser har jag tyvärr inga. Rävsan skulle vara lätt och väl görd så fick der inte finnas några knastrar i skaft eller huvud.

Landthandlarna här började saluföra rävsor och dylika saker så snart Silverstrands affär upphört, här har försälningen av t^rrävsor upphört. Ett kännemärke i skaftet hände ofta att dom in, men sällan årtal eller dylikt.

konsten att rävsa. Man fattade yttersta ändan av skaftet underifrån med venster hand, lade höger hand ovanpå skäftet så fick skaftet glida fram och åter i höger hand alltså som man samlade gräset och drog det till sig. Aldern varierade ganska mycket beroende av arbetskraft 10-12-15 år vilka åldrar som helst av dessa fingo lära sig att sköta en rävsa i de fattiga hemmen.

Ja på sätt och vis var rävsningen ett kvinnogöre därför att den kvinnliga arbetskraften var billigare än den manliga, daglönen omkring 1900 var 50 öre för kvinnliga och 1 kr för manliga pluss maten, då säger det sig själv att rävsanet blev ett kvinnofolksgöre när det skulle lejas för det, annars i hemmen var det lika mycket karlagöra.

Det var till att vara lätt på hand och kvick i vändningarna.

Ja här som i allt arbete hadde inte alla samma färdighet.

Med den tidens långa arbetsdag 12 a 15 timmar ibland blev det inte råd att slösa med krafterna mer än nödvändigt.

Det största kravet på rävserskorna var att rävsa rent, den tiden krav var att tillvarataga allt som kunde användas därför var noggrannheten i arbetet det väsentligaste.

Det ⁿvälige var en lie och en rävsa, likaså vid skörd av säd, en huggare och en upptagerska. Men detta varierade ganska mycket.

Ja det var ett tröttande arbete och kunde bliva ganska tungt ibland särskilt då de slog i kärr der de kunde gå i vatten hela dagarna och samla samt bära det våta gräset i famnen upp på tort land.

Så fick gräset ligga ett par dagar, sen började man i ena kanten på bron som det heter på Göingska och med rivan vända gräset mot sig så att det kom på kant, så gick man fram och åter tills allt gräset var vänt. När det så var tort började man på nytt att samla gräset i strängar då började man i kanten av bron och sträckte ut rävsan så långt man räckte och drog rävsan till sig så att det blev en sträng, så fortsatte man tills allt var strängt, då blev det manfolkens tur att först draga ihop en lagom stor börda, så lade man rivskaftets ända på axeln och så rävsan över ock den vänstra armen stack man under bördan så bar man det så till sacken, och jämnade till det med rävsan. Man försade alldrig ihop höet med rävsan upp och nervänd, då kunde man riskera att bryta söder huvudet på rävsan. Handrävningen har så gott som helt kommit ur bruk, men der det någon gång förekommer användes krattan av lättmetall. Vid sädesbärgningen användes rävsan endast då säden var huggen och uppsatt, då finrävsades hela sädesfältet och dessa strå breddes ut liksom gräset och benämdes släle på Göingska. Detta bruk upphörde så snart som hästrävsorna började användas med undantag för de små jordbruken der det i vissa fall anvents inpå 1950 talet.

Vid såväl tröskning med slaga som med hästtröskvärk användes samma sorts rävsan, vid tröskning med slaga användes rävsan till att rävsan bort den största halmen när man tröskat ett lägg, och vid hästtröskvärk använde man rävsan till att rävsan undan halmen med under tiden som verket matades.

För att inte få blåsor i händerna kunde man använda vantar, men den tidens händer voro härdade i hårt arbete.

Användning. Ja i de flesta fallen hadde varje rävserska sin egen rävsa, Lejda rävserskor hadde sin egen rävsa, såoch kararna hadde sina egna liar när de gingo bort på dagsverke, men drängar och pigor fick husbonden hålla verktyg till.

Varje vår rävsades alla höstnadsängar och backar. Detta kallades för att rishämta, Samma rävSOR användes. Detta arbete var i huvudsak kvinno-göre. Någon bestämd tid för sedens upphörande kan ju inte ges därför att de små jordbruken i enskilda fall brukade seden längre, men man kan nog ange tiden omkring 1910-1915.

Då vi äro inne på slättermarkerna kan vi börja der. Då man slog gräset på backar och torr teräng, så var det för rävserskan att samla stråna för ibland var det mycket tunt med gräs, i en liten samling, taga det med rävsan och vänster arm och bära det till en någotsånär öppen och slät platts der det jämnades ut för att torka. Så har vi ängshösten som ibland kunde bli ganska hård, särskilt om det stod vatten i kärret så att de fingo gå i vatten hela dagarna och samla gräset der det hände ganska ofta att räverskorna fingo bära det våta gräset på armen med hjälp av rävsan upp på torra plattser der de kunde breda ut det. Så har vi klöverslättern på början av 1900 då den började, då gingo männen mo och lade gräset i strängar, så kommo räverskorna efter och jämnade ut gräset i en jämn matta.

Förvaring, då rävsan inte användes hängdes den upp på en vägg med huvudet uppåt, hindra den från att slå sig var inte mycket att göra åt såg man efter när man köpte den så att det inte fanns något fel på träet så var det hellre ingen fara att den skulle slå sig.

Man bar rävsan i ena handen med huvudet före, eller också på axeln med huvudet mot bröstet för att inte skada huvudet på rävsan.

om man höll i huvudet på rävsan kunde man släpa den, annars inte ty då riskerade man att den kunde hänga upp sig i en gren eller trädrot då kunde man rycka loss eller bryta huvudet på rävsan, en rävsan fick heller aldrig läggas på marken ty då kunde man riskera att trampa sönder den, det bästa sättet var att antingen lägga rävsan så att huvudet kom på en sten, men det allra bästa sättet var att sticka ner ändan av skaftet i jorden med huvudet uppåt så att hela rävsan syntes så var det ingen fara för rävsan och då var den bäst skyddad.